

**A FOGALMI TISZTÁZATLANSÁG ÉS A  
SZEMLÉLETI KIZÁRÓLAGOSSÁG BUKTATÓI**  
**Viszontválasz Pálffy Gézának**

ŐZE SÁNDOR

Örülök, hogy vitapartnerem elismeri, hogy „*egy-egy történelmi korszakot, ám még egy-egy eseményt is többféle módon és sokféle szemszögből lehet vizsgálni és értékelni.*” Még akkor is, ha számára ebben én vagyok a negatív példa. Továbbra is hangsúlyozom, hogy tisztelem Kollégám szakmai teljesítményét, a témakörben folytatott több éves kutatásait, munkáját hiánypótlónak tartom. Furcsállom azonban válaszában lekezelő hangnemét, mellyel szakmai kompetenciámat vonja kétségbe a kérdésben való hozzászóláshoz. Bár a korszak politikatörténetével nem foglalkoztam, és ezután sem kívánok ebben elmélyedni, azonban művelődéstörténészként aki korai nemzettudatot kutatok, s mintegy negyedszázada vizsgálom a kora újkori Magyarországot. Jelenlegi válaszom ezért tartom szükségesnek. Nem érzem magam ugyanis anakronisztikusnak, azért mert kollégám által a nagyközönség (laikus érdeklődők) számára írt vitára hívó!!! cikkére válaszolni szerettem volna. Azaz még azt sem tettem, hanem írása fogalmihoz, melynek címébe ő is kérdőjelet illesztett, továbbiakat merészeltem tenni. Ő elméletét több helyen, népszerűsítő módon adta elő és az oktatásban eddig szerinte helytelenül használt fogalmakat kívánta módosítani, ugyanilyen módon írtam meg vitacikkemet. (Akadémiai doktori dolgozatára nem reagáltam, ugyanis lesz olyan szakmai minősítő fórum, ahol felkért opponensek ezt nálam szakavatottabban megteszik. Azzal azonban, hogy rövidített formában, határozott kimunkált, megvitatott tényként kezelte az oktatásban is jelenlévő Bocskai-kép időszerűtlenségét és vele kapcsolatban használt fogalmakat, úgy véltem, hogy kétségeimet, ha ezt más nem teszi, jeleznem kell.) A jegyzetek nélküli írás a helyzethez volt szabva. Cikkem rövid néhány oldalas változata azonban nem jelenhetett meg és fórumot keresve így bővült és bővül folyamatosan. Nem tartom teljesen korrektnek, hogy ezek után egy szövegében kiegészített, megjegyzetelt változatot tűz vitacikkem elé és csatolt válaszában számon kéri rajtam a jegyzetelést, és kétségbe vonja a korszakban való szakirodalmi jártasságomat. Térjünk azonban vissza az eredeti problémámhoz, amelyért a dolgozatot írtam!

A Pálffy Géza által használt fogalmak nincsenek pontosan körülhatárolva és gondosan értelmezve. Ő csak e fogalmak előző történész használóit minősíti, a nemzetállami és a kommunista diktatúrák időszakának ideologikus címkéit ragasztva rájuk, még hozzá éppúgy, ahogy ő ezt rólam állítja, szelektíven. Mód Aladár valóban vitatható, politikai helyzet szülte, a világháború idején, a német megszállás alatti ellenállásra ösztönző brosúrájának függetlenségi ideológiáját bírálja, azonban nagyvonalúan elfeledkezik arról, hogy legalább ennyire ideologikus jele-

net volt Benda Kálmán Bocskai könyvének bezúzatása a Történeti Társaság elítélő vitaülése után, mely könyv ellen az volt a vád, hogy „nemzeti” összetartozó érzést vélt felfedezni, egyébként a korabeli forrásra hivatkozva, a főnemesség és nem nemesek között.<sup>1</sup> Ez a szemlélet a Molnár Erik-vita során, a kádári konszolidáció időszakában jutott talán még nagyobb szerephez. Ez a szemlélet, később is jelen volt ideológiát kiszolgáló szemléletként a kora újkori historiográfiában.<sup>2</sup> Ezért, éppen a szellemi féloldalasság bizonyítására hoztam idézeteket válasszcikkemben a Bocskai-korról a két világháború között lezajlott vitákról, melyeknek során Kollégám most idézett gondolatai és az ellenérvek már hasonló vonalakban megfogalmazódtak.<sup>3</sup> A Bocskai-kor politikatörténete az adott forrásfeltártság helyzetében akkor sem volt egyváltozós egyenlet. A vita történészei nem is gondoltak kizárólagos megoldásra, amelyet a kútfők szélesebb körű ismerete teljesen eldönthetett volna. Tudták azt, hogy egy történeti munkában az adott forrásokon és a kor szereplőin kívül benne rejlik a történész saját személyisége és korának kontextusa, valamint az a historiográfiai út, mely a leírt kor fogalmi bázisát alakította.<sup>4</sup>

<sup>1</sup> BENDA 1955. A bezúzatás történetét elmondja részletesen: BENDA 1993, az 1942-ben megjelent életrajz újrakiadásának utószavában. Az ominózus mondat arra vonatkozott, hogy a török kérte Érsekújvár ostroma után a foglyok kiszolgáltatását. Bocskai hadvezére erre csak részben lett volna hajlandó: a németeket kiadja, a magyarokat nem. Bár itt nem tudjuk kiről is van szó, kit jelöl a magyar és a német. Benda Kálmán azonban utalt rá, hogy főnemes és alsóbb rétegek közötti nemzeti összetartó erők működtek. Tehát Andics Erzsébet és követői pontosan azért a nemzeti függetlenségi szemlélet forrászerű megjelenéséért semmisítették meg a könyvet, amivel Pálffy, mint kommunista ideológiával az egész korszakot címkézi.

<sup>2</sup> A témát részleteiben feldolgoztam: ŐZE 2004, 165–232. Tanulmányom megjelenése előtt Pálffy Géza munkásságában nem jelenik meg a Mód Aladár-féle brosrúrára való hivatkozás, egyáltalán a korszak historiográfiájának aktuálpolitikával való kapcsolatba hozása sem. Tanulmányom másik vonulatát a birodalmi ideológiákat és a velük való kiegyezés és szellemi idomulás, a szovjetintervenció Kádár-konszolidációs megfogalmazásait feltűnően mellőzi. A témakörben könyvet írt GUNST 1995, nem igazán bontva ki és értve a kora újkoros témát, ugyanígy nagy összefoglaló részeként GYURGYÁK 2007. Utal rá: PÉTER 1993, 13–33.

<sup>3</sup> A koncepció részletes kritikáját adja már a korban Szekfű Bocskai portréját bírálva HÓMAN–SZEKFŰ 1933; DOMANOVSKY 1929–1930, 881–903.; DÉNES 1980.

<sup>4</sup> Szekfű Gyula adatta ki Benda Kálmán Bocskai életrajzát, ahogy doktori munkáját is, mely a Pálffy által tagadott koranemzettudati elemeket gyűjti össze. A fiatal Benda Kálmán Szekfű-tanítványnak számított. A professzor az Eötvös Collegium vezető tanára volt, párizsi, bécsi ösztöndíjakat szerzett neki. Levelezésben állt vele. Ugyanakkor mikor befejezte a magyar nemzeti hivatástudatról szóló, a 16-17. századi magyar függetlenségi hagyományra alapozó doktori értekezését, Szekfű, aki vezetője volt a témának, dicséretben részesítette. Végül is négy szemkört azt nyilatkozta Bendának: hogy „ez az a munka, amelyből Szekfű Gyula egy szót sem hisz el.” A cikket feldolgoztam: ŐZE 2007, 91–127.

Tehát nem lekicsinyelni, illetve lesöpörni kívánom a Pálffy Géza által elmondottakat, az újlag felsorolt adatmennyiséget és kutatást. Egy többágú, sokszor egymással is szembeforduló történetírói hagyomány folytatását látom művében, és nem hiszem, hogy e kérdést csak még több levéltári anyag átrágásával véglegesen „meg lehetne oldani”. Hiszen nem az eseményeken, hanem azok értékelésén vitázzunk, a forrás felmutatása még nem jelenti annak kritikus elemzését. Azt sem látom igazoltnak, hogy az eddigi megoldatlanságnak, a korszak általam meg sem kísérelt megértésének csak a XIX–XX. századi, Kollégám által „romantikus” gondolkodásúnak tartott, de korántsem egyívású történészek – Horváth Mihálytól Takács Sándoron át, mondjuk Benda Kálmánig tarthat e névsor! – esetleges aktuálpolitikai elfogultsága lenne az oka. Nem kívánom rekapitulálni, miért nem győznek meg Pálffy érvei, táblázatai arról, hogy Bocskai mellett „nem vagy csupán átmenetileg”<sup>5</sup>(mit érthet e fogalmon?) kiálló rendek nem szabadságharcot, nemzeti jelzővel pedig egyáltalán semmiképpen sem ellátható harcot vívhattak, hanem polgárháborút. (Mintha e fogalom elemzés nélküli odaszúrása nem jelenkori értelmezési háttérrel mozgósítana ebben az esetben.) A táblázatok adatai ugyanis nem mondják meg, mi okból maradtak vesztve a Dunántúl és Alsó-Magyarország rendjei. Felhozhatjuk Bocaius idézett mondatát is, persze anélkül, hogy tudnánk, mit értett a polgárháború szón, a majdnem belesodródáson és az országon abban az időben. Választ kíván, milyen helyzetben áll, s azt is ismerni és hermeneutikailag elemezni kellene, hogy milyen antik előképekre és humanista kontextusra épülnek az általa használt fogalmak. Ebben a tekintetben éppen Pálffy Géza az, aki „aktualizálni” látszik. Pálffy tanár úr figyelmeztet engem arra, hogy jó lenne, ha tudnám, milyen értelemben használták a nemzet, a magyar és a haza szót a XVI. század fordulóján. Inverz e kérdés, hiszen éppen én voltam az, akinek e problémakör eszmetörténeti feldolgozásából monográfiája született.<sup>6</sup> Az adatok numerikus számbavétele nem vezethet tehát meggyőző eredményre, csak az egyes források szöveghelyeinek adott szövegkörnyezetben való elemzése. Erre nem láttam példát, de még módszertani törekvést sem a dolgozatban.

A kérdésünk az, vajon a nem csatlakozás azt jelenti, hogy valóban ellenségesen gondolkodtak a kelet-magyarországi felkeléssel szemben a nyugati ország-rész magyarjai, vagy voltak történelmi tapasztalataik arról a létező nagyhatalmi

---

A történetet Eötvös collegiumi tanárunktól, Benda Kálmántól hallottuk.

<sup>5</sup> „Bocskai István sokrétű mozgalma tehát soha nem lett szabadságharc vagy „magyar nemzeti felkelés”, de még rendi keretek között megvalósuló „nemzeti összefogás” sem. Akadémiai doktori disszertációmkhoz végzett kutatásaink szerint ugyanis a török–tatár csapatokkal érkező hajdúkat és felkelt rendeket – jogos sérelmeik és Bocskainak a magyar nemzeti érzésre apelláló propagandája dacára – a Magyar Királyság rendiségének nagyobb és meghatározóbb része nem vagy csupán átmenetileg támogatta PÁLFFY 2008, 324–333.”

<sup>6</sup> ÖZE 1991.

realitásról, melyhez alkalmazkodni szükséges volt, és amely miatt inkább a kivárással mellett döntöttek ez alatt a néhány hónap alatt. Miért csak az egységes nemzeti jelszavak tartalmát lehet megkérdőjelezni a korban? A nagyhatalmi realitást Pálffy Erdéllyel szemben már elismeri az e kötetben megjelenő szövegvariációjában: *„Bocskai és Bethlen tehát egyáltalán nem független Erdélyben, hanem – még ha keserű is rögzítenünk – a nagyhatalmi realitásoknak megfelelően egy olyan vazallus fejedelemség helyreállításában gondolkozott, amely csaknem teljes belső önigazgatást élvezve az 1550-es évek közepétől közel fél évszázadon át már létezett.”* Valamint *„Egyrészt megvalósult Bocskai és Bethlen célja, Erdély „török oltalom” alá való visszahelyezése, és ezzel belső nyugalomának biztosítása.”* Cikkemnek így talán volt annyi értelme, hogy Kollégám ilyen egyértelműen fogalmazott, melyet sem a História-beli írásában, sem a disszertációban nem tett meg. A szakirodalmat ismerem, ha el is kerülte volna valami a figyelmemet, fél éve, Vitapartnerem doktori dolgozatát olvasva értesülhettem róla.<sup>7</sup> Nem értem Vitapartneremet, ha kétségbe vonja azt az állítást, hogy összefüggés van Bocskai, Bethlen, Rákóczi mozgalmi és 1848–49 szabadságharca között, és bírálja a szakirodalom azon részét, amely szabadságharcokként értékeli ezeket a korábbi megmozdulásokat, miért lenne aktuálpolitikai a legutolsó, az utóbbi években ellenforradalomból szintén szabadságharcná nőtt, talán a nagyközönség számára ma legtöbbször emlegetett 1956-os „események” e sorhoz való hozzárendelése, és a fogalom szempontjából való vizsgálata. Nem értek egyet továbbá azzal sem, miért lenne csak *„a recepció- és a történelmi emlékezet-kutatás, azaz elsősorban nem a kora újkorral foglalkozó történet-szek feladata a Bocskai-felkelést az utókor emlékezetének alapján is szemlélni.”* Ő éppen ezt az emlékezetet kérdőjelezte meg a függetlenségi hagyomány anakronisztikusnak vételével. Holott a Bocskai-emlékezetet, az általa felsorolt, fenti mozgalmak, (maradjunk itt a semleges mozgalmak gyűjtőszó mellett), történelmi érvrendszerükben és politikai propagandájukban hivatkozási alapként használták argumentációjukhoz. A történeteket kiindulásként kezelte egy későbbi sokkal tágabb politikán kívüli közeg is, mely függetlenségi hagyomány egyik igen erős elemévé vált a 17. századtól kezdve a kialakuló modern nemzettudatnak, ha úgy vesszük az 1848–49-es szabadságharc vagy az 1956-os forradalom előzményévé. Vizsgálhatunk ugyanis a történelemben egyes eseményeket és az ezekből összeálló hosszútávú folyamatokat, trendeket. Más-más elméleti és módszertani követelményei vannak mindkettőnek. Kollégám doktori dolgozatában eléggé szegényesen szerepel a felekezethez és a koranemzettudati elemekhez kötődő társadalmi vizsgálat, pedig, most én mondom, ennek ismerete nélkül nehéz lesz a korszak magyarországi változásai-

<sup>7</sup> Itt kell Kollégámat figyelmeztetni HOPP Lajos könyvére, Bocskai lengyel királysági aspirációival kapcsolatban, amelyet valószínűleg eddig nem ismert: Hopp 1992, 196–201. Bocskai és a lengyel királyság című fejezete forrásokat és magyar-lengyel szakirodalmat dolgoz fel.

nak megértése. Például az udvarhűségéért nádorságot szerzett Thurzó Görgy esetében, a szokásos közhelyeken túl, (már Szekfű számára is ő volt a hivatkozási alap) jól kamatoztathatná forrásismeretét.<sup>8</sup> Természetesen ez nem a forrásfeltárás és -értelmezés Bocskai-kori szükségtelenségét indokolja, de értsünk szót! Az esetlegesen fennmaradt források akármilyen százaléka is mondja azt, hogy a kor magyarja árulásnak, lázadásnak tartotta a felkelést, volt egy olyan jelentős tömegérzelem, mely kimutathatóan fogékony volt a kor függetlenséget hangsúlyozó propagandájára, és a későbbi korok nemzeti függetlenségi mozgalmainak emlékezetében első, legjelentősebb állomása mindig Bocskai kora volt. (Egyébként a 17. századi magyar politikai berendezkedés, alapvető és állandóan hivatkozott elemei jönnek létre ekkor.) Ennek hangsúlyozásával „nem a régi korszakot aktuálpolitizáljuk rögtön”, hanem egy folyamatból nem kiragadva értelmezzük az eseményeket. Ennek még az sem mond ellent, hogy a Történelmi Társulat ülésén tisztelt Kollégám maga hangsúlyozta, hogy mind Rákóczi, mind 1848-49 szabadságharcos voltának átértékelése már folyik.

Mindezekkel azt szerettem volna hangsúlyozni, hogy a magyar történelem eseményeinek megítélése sohasem volt egységes, a róluk felállított történelmi modellek egymás mellett éltek és alakították a következő nemzedék gondolkodását. Nem törekedhettek ítéletbeli és szemléletbeli kizárólagosságra. A szóban forgó három év (1604-1606) szisztematikus forrásfeltárása természetesen elsőrendű, és jó, hogy hosszú évek után erre egy nemzedék lehetőséget kapott. Azonban el kellene már felejtetni azokat a mondatokat, hogy az említett három éven időben túlmutató feladatrészekkel foglalkozzanak a későbbi korok történészei. E személeten már a kései magyar pozitívizmus is túljutott. Nem értem, miért kívánnánk a történészi idő kerekét másfélszáz évvel visszaforgatni?

Hiába villogtat Kollégám előttünk olyan tudományos és modernnek mondott alternatívákat, melyeket magyar történészként, európai polgárként nekünk is el kellene fogadnunk, hogy ezzel az egységes kontinentális tradíció részévé váljunk. „Érdemes lenne tehát követni azon angol, amerikai vagy osztrák kollégákat, akik Közép-Európa és benne a Magyar Királyság kora újkori történetét már évtizedek óta e keretekben elemzik. A magyar történelem ugyanis szerintem így lehet a kontinens historiájának szerves része.” Való igaz. El is fogadnám ezen érveket, ha Kol-

<sup>8</sup> Vitacikkemben a Rimay vers kapcsán már szoltam Imre Mihály, Heltai János kutatásairól. IMRE 1995. Szintén az irodalomtudomány több évtizedes vállalkozásai az évenként megrendezett Reneszánsz Barokk Kutatócsoport konferenciái ilyen jellegű kérdések tömegét hozzák fel a 16-17. századra. Hadd szóljak itt csak kettőről, mely témánkhoz közel áll, mert a korszak eszmetörténetének és retorikájának, politikaelméleteinek kérdését vizsgálta Magyarországon európai kontextusban. BITSKEY-OLÁH 2004 és a BENE Sándor által rendezett, kiadás alatt álló *Politika műfajai a régi magyar irodalomban* című, Gyulán tartott konferencia, 2005. A kérdéskör tudományelméleti összegzését szintén BENE Sándor vállalta.

légám ebből a sokszínű, s a magyar történetírás által a közjogi küzdelmek mocsarából való kiszabadulás óta, azaz mintegy évszázada folyamatosan követett nagy hullámból nem csak az osztrák történeti vonalat követné. (Megjegyzendő, hogy az utóbbi években az osztrák érdeklődés is halványulni látszik.) Egyébként nem igen érdekelek egységes históriát a kontinensen, de nem is igen látom értelmét saját történelmünkkel kapcsolatban neves történészeket idézni a hátuk mögé bújva szemléletünk alátámasztására. Mellesleg pedig részei vagyunk az európai históriának már több mint ezer éve, csak kellene egy kis önbizalom, hogy magunk is elhiggyük. Máskülönb az a tapasztalatom, hogy azok sem várják el, hogy egységes, és mondjuk az osztrákokkal egyeztetett állásponthez idomuljunk ezekben a kérdésekben, akikhez formálni akarnánk történelmi gondolkodásunkat.<sup>9</sup> Említünk a Habsburg birodalomról más szemszögből gondolkodókat, akik éppen a lengyel nemesi köztársaság vagy a protestáns északi hatalmak nézőpontjából figyelik az eseményeket. (Norman Davies Habsburg-képe vagy az ellenem csak „szelektíven” idézett Kees Tszelszkyé.<sup>10</sup>) A németországi szakirodalom pedig inkább a Szent Római Birodalom német nemzetének ideológiai alakulása szempontjából vizsgálja a császárságot, és nem elsősorban a Habsburg családi kapcsolatok és birtokok rendszerén keresztül. Izgalmasabb is, ha mi választjuk meg álláspontunkat (álláspontjainkat) saját történelmünkről történetírói hagyományunkat felhasználva, természetesen figyelve a külvilágra. Máskülönb valóban csak egyféle, kizárólagos történelmet idézhetnek az egységesnek vélt Európában, amely földrésznek erejét eddig éppen szellemi szabadsága, gondolati sokszínűsége adta. Ezzel a vég szóval várom Pálffy Géza kötetének megjelentetését, mely újabb vitákat és gondolatokat fog indukálni, amelyhez talán hozzá tud majd szólni, és ehhez anyagi forrásokat is kap valamelyik tőlem megmenekült tanítványom is.

---

<sup>9</sup> Itt utalok rá, hogy eléggé csálóka arra hivatkozni, hogy nagyobb összefoglalókban vagy külföldi munkák magyar vonatkozású félmondataiban milyen terminusok vannak, ugyanis ezek mindenkor a hazai kor és szaktörténészek munkáit veszik át, különösen, ha a magyar nyelvet nem ismerik, és csak az idegen nyelven megjelenő munkákat vehetik kézbe, mely a mögöttes vitákat soha nem tükrözi. Kicsit hasonló a helyzet ahhoz a politikai manipulációhoz, mikor a pártok saját kapcsolataik alapján külföldi lapokat informálnak vagy elemző cikket íratnak és itthon etalonként idézik azokat.

<sup>10</sup> TESSZELSZKY 2008, 127–147.; DAVIES 2002., Pl. SEIFERT 1990; SCHILLING 1988

**BIBLIOGRÁFIA**

- BENDA 1955  
BENDA Kálmán: *A Bocskai-szabadságharc*. Budapest, MŰVELT NÉP, 1955.
- BENDA 1993  
BENDA Kálmán: *Bocskai István*. Budapest, SZÁZADVÉG, 1993.
- BITSKEY–OLÁH 2004  
BITSKEY István és OLÁH Szabolcs (szerk.): *Religio, retorika, nemzettudat régi irodalmunkban*. Debrecen, CSOKONAI, 2004.
- DAVIES 2002  
DAVIES, Norman: *Európa története*. Budapest, OSIRIS, 2002.
- DÉNES 1980  
DÉNES Iván Zoltán: *A realitás illúziója. A historikus Szekfű Gyula*. Budapest, AKADÉMIAI, 1980.
- DOMANOVSKY 1929–1930  
DOMANOVSKY Sándor: Hóman Bálint és Szekfű Gyula: Magyar történet IV-V. kötet. 16-17. század. *Századok* 63–64. (1929–1930) 881–903.
- GUNST 1995  
GUNST Péter: *A történetírás Magyarországon*. Debrecen, 1995
- GYURGYÁK 2007  
GYURGYÁK János: *Ezzé lett magyar hazátok: A magyar nemzeteszmé és nacionalizmus története*. Budapest, OSIRIS, 2007.
- HÓMAN–SZEKFŰ 1933  
HÓMAN Bálint–SZEKFŰ Gyula: *Magyar történet*. III. 36. Budapest, 1933.
- HOPP 1992  
HOPP Lajos: *Az „antemurale” és „conformitas” humanista eszméje a magyar-lengyel hagyományban*. Budapest, BALASSI, 1992.
- IMRE 1995  
IMRE Mihály: „Magyarország Panaszja” *A Querela Hungariae toposz a XVI-XVII. századi irodalmában*. Debrecen, CSOKONAI, 1995.
- ŐZE 1991  
ŐZE Sándor: „Bűneiért bünteti Isten a Magyar népet”. *Egy bibliai párhuzam vizsgálata a 16. századi nyomtatott egyházi irodalom alapján*. A Magyar Nemzeti Múzeum Művelődéstörténeti Kiadványa 2. Budapest, 1991. (Bibliotheca Humanitatis Historica a Museo Nationali Hungarico Diegesta.)
- ŐZE 2004  
ŐZE Sándor: A Molnár Erik-vita és a „Mohács szindróma.” In: *Variációk. Tanulmányok M. Kiss Sándor 60. születésnapjára*. Szerk. ÖTVÖS István. Piliscsaba, PPKE BTK, 2004. 165–232

## ÖZE 2007

ÖZE Sándor: Szekfű Gyula törökkoros munkássága. In: *Szekfű Gyula és nemzedéke a magyar történetírásban*. Szerk. PAKSA Rudolf. Budapest, ARGUMENTUM, 2007. 91–127.

## PÉTER 1993

PÉTER Katalin: A haza és a nemzet az ország három részre hullott állapotában. *Folia Historica* 1993. 13–33.

## SCHILLING 1988

SCHILLING, Heinz: Aufbruch und Krise. Deutschland 1517-1648. In: *Das Reich und die Deutschen (Siedler Deutsche Geschichte)*. Berlin, 1988.

## SEIFERT 1990

SEIFERT, Arno: *Der Rückzug der Biblischen Prophetie von der neueren Geschichte: Studien zur Geschichte der Reichsteologie des frühneuzeitlichen deutschen Protestantismus*. Köln–Wien, BÖHLAU 1990.

## TESZELSZKY 2008

TESZELSZKY, Kees: Üzenet az utazótáskában. Diplomáciai kapcsolatok Németalföld és Magyarország között a Bocskai-felkelés alatt. In: G. ETÉNYI Nóra–HORN Ildikó (szerk.): *Portré és imázs: Politikai propaganda és reprezentáció a kora újkorban*. R. Várkonyi Ágnesnek egy jeles nap örömeire tanítványaitól. Budapest, 2008. 127–147.



---

## DISCUSSION BETWEEN GÉZA PÁLFFY AND SÁNDOR ÓZE ABOUT THE BOCSKAI UPRISING

Géza Pálffy's essay calls attention to several problems related to István Bocskai's movement, which have not been investigated yet. The monographs and papers have, until now, concentrated on just a few aspects of this movement. Pálffy points out the terminological problems of the name of this movement and the lack of a wide-ranging investigation of the political elites of the Hungarian Kingdom. Moreover, he suggests that the more remarkable part of the Hungarian Estates didn't fully support the movement which had several intentions and was influenced by several interest groups. However, Bocskai achieved that peace and order was restored in Transylvania and the Hungarian Estates became stronger, and passed a law on the freedom of religion.

As a response, Sándor Óze calls attention to a former argument which, in his opinion, is merely repeated in Géza Pálffy's essay. He also argues with Pálffy's opinion that the Bocskai Uprising cannot be regarded as an antecedent to either Rákóczi's War of Independence or the Hungarian War of Independence of 1848–49. He does not agree with Pálffy regarding the name of the movement. Óze argues it would be improper to name it a civil war. Quoting Ferenc Szakály, he also stresses that the Hungarian Kingdom assumed the role of a buffer state. Therefore Bocskai's agreement with the Turks and his intention to join a union between states with strong Estates were logical steps for which he could not be blamed. The agreement with the Turks made it possible to avoid a demographical catastrophe. Finally, Óze believes it is false to recognize the uprising against the Habsburg Monarchy as legal according to romantic popular beliefs.

In his answer Géza Pálffy stresses that Óze's method of investigation has a serious fault because it selectively uses sources. He says that Óze does not consider the latest findings. Without a wide-ranging investigation of sources, Óze's statements are invalid. Moreover, he does not agree with nineteenth and twentieth-century national expectations and myths of independence which Óze quotes.

Sándor Óze concludes the discussion and suggests that exclusiveness approaches, unclear terminologies and numerical dates could lead the researcher to wrong directions.